

קין הבטלן

הרב ד"ר אמיר משיח
אברך בשיקגו (תש"ס-תשס"ב)

כיום משמש כראש חוג מחשבת ישראל במכללת 'אורות' וכרב קהילה בפתח תקווה

על הבאת הקורבן הראשון מסופר: "וְהָיָה הַבֵּל רֵעָה צֵאן וְקִין הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה. וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לָּהּ. וְהַבֵּל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֵאנוּ וּמִחֲלִבָּהּ וַיֵּשַׁע ה' אֶל הַבֵּל וְאֶל מִנְחָתוֹ, וְאֶל קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה". מדוע לא שעה ה' גם "אֶל קִין" כאדם, וגם "אֶל מִנְחָתוֹ"? נכון שהבל הביא מבכורות צאנו, מן המובחר, אבל לא מצאנו שהתורה דורשת קרבן מובחר דווקא? הקורבן צריך להיות נקי ממומים, אבל לא מובחר.

הרב יצחק ניסנבוים הסביר, שהדחייה הייתה בשל בטלנותו של קין, בניגוד להוראות התורה: "תורת ישראל שונאת את הבטלה ואוהבת את העבודה. אדם הראשון הובא על פיה לגן אשר בעדן. לא לסחור עם פרותיו הטובים, הן יחידי נוצר ולא היה לו עם מי לנהל משא ומתן, כי אם "לעבדה ולשמרה", ודוקא ב"מפיק הא". עבודה עבודה ממש והשמירה שמירה ממש, לא על-ידי אחרים, על-ידי מלאכים ושרפים, כי אם על ידו הוא, בכבודו ובעצמו...

ובבוא התורה לתת לבני ישראל את מתנתה הטובה, את השבת, הנה בכל פעם, שהיא באה לצוות על קדושתה ועל מנוחתה השלמה, היא מקפדת מאד להזכיר מתחלה על חובת העבודה לפניה ולאחריה, לבל יגרור אחריו יום-מנוחה זה, היום הקדוש, גם ימי-בטלה אחרים... "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת"... וכה עוד בכמה מקומות. הננו מרגישים בכתובים אלה כמו חרדת-לב חזקה לא רק לשבת שבתון של יום השביעי, אלא גם לעבודה ולמלאכה בששת הימים... ובשעה, שאנו קוראים בתורה את ההזכרה: "כי ששת ימים עשה ה' וינח ביום השביעי"... הננו חשים בעמקי נפשנו, כי מעמידים פה למופת, לאמור: הדבק במידותיו אלה של הקב"ה, לא רק בנוגע אל המנוחה, השביתה והנופש של יום השביעי, אלא גם בנוגע לעשייה של ששת הימים, בנוגע למלאכת היצירה של יוצר העולם... יצירה ביגיעת כפים וזעת אפים" (כתבים נבחרים, עמ' רכ"ג-רכ"ה).

ולכן לשיטתו נענש קין:

"ואפשר שחטאו של קין, אשר רבים נלאים למצוא את פתרונו, היה חטא הבטלה... כנראה, לא היה קין לעובד אדמה עד שהיה הבל מתחילה לרועה צאן, כי כה מספר הכתוב: "ויהי הבל רועה צאן וקין היה עובד אדמה". וזה היה חטאו של קין: הבטלה שלו, אי-חפצו לעבוד את האדמה. ולכן גם שעה ה' אל הבל ואל מנחתו, בהיותו איש חרוץ אוהב-אדמה, ואל קין ואל מנחתו לא שעה, על העצלו לעבוד".

הרב ניסנבוים ממשיך, קובל ומתרה:

"והבטלה המרובה בעמנו, שחלק גדול ממנו מתפרנס ברווח, בלי כל עבודה, היא בניגוד גמור לתורתנו, כי "כשם שהתורה נתנה בברית, כך המלאכה נתנה בברית" (אבות דרבי נתן, פ"א), וחס לו לזרע אברהם לעבור על הברית".

מדחיית קין הבטלן, נלמד חריצות בתורה ובעבודה.